

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ СТУДЕНТІВ ЗВО З ВИКОРИСТАННЯМ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рогульська О. О.

ВСТУП

Успішна участь фахівців у міжнародній комунікації (конференції, бізнес-переговори, міжнародні проекти) вимагає не лише знання мови, але й здатності до продукування розгорнутого, логічно структурованого монологу (доповіді, презентації, обґрунтування тощо).

Проблема полягає у наявності протиріччя між: високими вимогами сучасного ринку праці та академічного середовища до рівня іншомовної компетентності у монологічному мовленні (здатність логічно та аргументовано презентувати інформацію, критично мислити, переконувати) та недостатньою розробленістю та ефективністю існуючої методичної системи в ЗВО щодо цілеспрямованого формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні в умовах, які максимально наближені до реальної професійної діяльності.

Використання проєктної діяльності обґрунтовується як ефективний шлях вирішення проблеми формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні студентів ЗВО, забезпечує автентичний контекст, імітує реальне професійне завдання, де монолог (фінальна презентація, звіт, захист ідеї) є природною та необхідною формою комунікації. Крім того, проєктна діяльність інтегрує всі структурні компоненти іншомовної компетентності у монологічному мовленні, оскільки вимагає від студентів не лише продукування мовлення (уміння), але й застосування знань, стратегічного планування, інтелектуальних та компенсаторних умінь тощо, сприяє розвитку критичного мислення шляхом аргументації та інтеграції матеріалів з різних джерел.

Таким чином, метою дослідження є теоретичне обґрунтування ефективності формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні студентів ЗВО з використанням проєктної діяльності.

Про актуальність досліджуваної проблеми свідчать численні наукові доробки як українських, так і зарубіжних науковців. Методиці навчання та викладання іноземних мов присвячені роботи Л. Байдюк, Н. Биць, О. Бігич, Н. Бориско, Г. Борецької, О. Комар, Л. Лукіної, С. Ніколаєвої, О. Тарнопольського, І Холод та ін.; проблемам навчання

монологічного мовлення – публікації Л. Кардаш, Л. Пікулицької, І. Стецько, О. Ничко, О. Мельник, О. Трубіциної, Т. Єременко та ін.; психології мовлення і психолінгвістиці – напрацювання Л. Калмикової, Г. Калмикова, І. Лапшиної, Н. Харченко та ін.; сутність проектної методики розглядається в працях Е. Арванітопуло, В. Дроздової, В. Зелінської, Є. Іжко, Ю. Коваленко, К. Рудницької, О. Устименко та ін. Досліджували дану проблему і зарубіжні науковці, такі як: Ф. Беггом (F. Begum), Дж. Д'юї (G. Dewey), У. Кілпатрік (W. Kilpatrick), Е. Коллінгс (E. Collings), Є. Паркхерст (E. Parkhurst)).

Хоча проблема формування іношомовної компетентності у монологічному мовленні студентів ЗВО з використанням проектної діяльності вже була предметом наукових досліджень, вона все ще потребує ґрунтовного опрацювання та висвітлення.

1. Теоретичний аналіз сутності іношомовної компетентності у монологічному мовленні

Говоріння – вид мовленнєвої діяльності, що пов'язаний із передаванням різних типів усних повідомлень від мовця до слухача. Якщо у повсякденному житті людина висловлюється лише за потреби, то під час навчання така потреба штучно генерується викладачем, а завдання виконує функцію «спускового механізму», що стимулює висловлення. Формування компетентності у говорінні є довготривалим та поетапним процесом, який включає поступовий прогрес від здатності сформулювати окрему ідею в одному реченні до складання більш розгорнутих та складних висловлювань¹.

Говоріння відрізняється від інших видів мовленнєвої діяльності (слухання, читання, письмо) тим, що вимагає активного створення мовленнєвого продукту в реальному часі.

Говоріння як продуктивний вид мовленнєвої діяльності характеризується такими основними ознаками: (див. табл. 1).

¹ Рогульська О. О. Теоретичний аналіз сутності іношомовної компетентності у монологічному мовленні та її компонентний склад. Science, Technology and Industry in the Digital Age: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. September 24-26, 2025. Hamburg, Germany. 301–305 p. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/science-technology-and-industry-in-the-digital-age-24-09-25/>

Основні ознаки говоріння

Ознака	Сутність	Пояснення
Вмотивованість	Внутрішня потреба у спілкуванні.	Говоріння завжди має психологічне підґрунтя – мовець прагне донести інформацію, висловити почуття, отримати відповідь або вплинути на співрозмовника.
Цілеспрямованість	Підпорядкованість практичній меті.	Мовець прагне досягти конкретного комунікативного результату (наприклад, переконати, попросити, проінформувати).
Ситуативність	Співвіднесеність змісту та мовного оформлення висловлювання з умовами спілкування.	Мовленнєва поведінка (вибір лексики, граматики, стилю) залежить від контексту, місця, часу, соціальної ролі та кількості учасників.
Активність	Зовнішня і внутрішня діяльність.	Включає зовнішню (артикуляцію, вимову) та внутрішню (мисленнєві процеси: планування, формулювання, самоконтроль) активність.
Евристичність	Спонтанність, непередбачуваність мовленнєвих дій.	Процес говоріння часто є творчим (евристичним), оскільки мовець постійно адаптується до непередбачуваних реплік співрозмовника, змінюючи свій первісний план.
Темп	Швидкість мовлення.	Критично важлива ознака, що впливає на сприйняття. Оптимальний темп забезпечує зв'язок між формулюванням думки та її вимовою.

Таким чином, говоріння є інтеграцією мисленневих (внутрішніх) та моторних (зовнішніх) процесів, які постійно коригуються залежно від конкретної ситуації².

Говоріння як вид мовленнєвої діяльності проявляється у двох основних формах, діалог (двосторонній або багатосторонній обмін репліками між двома чи більше учасниками.) та монолог (розгорнуте, зв'язне висловлювання однієї особи, яке не розраховане на негайну вербальну реакцію чи переривання з боку слухача), які принципово відрізняються своєю структурою та комунікативною метою³.

На відміну від діалогу, який є більш спонтанно-ситуативним і залежить від миттєвих реплік співрозмовника, монологічне мовлення (у формі доповіді чи лекції) є більш планованим, але залишається контекстно-ситуативним, а саме: зміст і форма монологу завжди залежать від його практичної мети (переконати, проінформувати, розважити), яка формується ситуацією; мовець обирає словник, стиль, рівень деталізації та навіть темп, зважаючи на аудиторію і попередні знання слухачів (аудиторія в ЗВО вимагає іншого монологу, ніж аудиторія на мітингу); ситуація визначає стиль (наприклад, наукова доповідь на конференції вимагає офіційного, високоорганізованого монологу, тоді як розповідь про подорож друзям – неформального); мовець постійно коригує свою подачу на основі невербального зворотного зв'язку аудиторії (жестів, міміки, рівня уваги), що є ситуативною реакцією. Таким чином, монолог завжди функціонує в певному контексті, який визначає його кінцеву форму⁴.

Для монологічного мовлення характерні *(тема, ідея, композиція, послідовність, логічність, залежність від мовленнєвого завдання)*.

Тема та ідея: тема визначає предмет розмови (про що говорити); ідея визначає головну мету та основну думку (що саме про це сказати, яке ставлення висловити). Саме ідея надає монологу цілеспрямованості і вимагає від мовця послідовно розкрити її, щоб досягти бажаного впливу на аудиторію.

² Калмикова Л. О. Психологія мовлення і психолінгвістика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Калмикова Л. О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М., Харченко Н. В.; За заг. ред. Л. О. Калмикової. – Київ : Переяслав – Хмельницький педагогічний інститут, в-во «Фенікс», 2008. – 245 с.

³ Харитоновна А. Я. Формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні учнів 11-х класів з використанням інформаційно – дослідницьких проєктів на матеріалі вивчення теми «Природа і довкілля» : кваліфікаційна робота магістра : 014.02 Середня освіта. Мова і зарубіжна література (англійська) / А. Я. Харитоновна ; Хмельницьк. нац. ун-т. Хмельницький, 2024. 100 с.

⁴ Холод І. В. Методика викладання англійської мови : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І. В. Холод. Умань : Візаві, 2018. 65 с.

Композиція, послідовність, логічність: на відміну від діалогу, де логіка часто є «ланцюговою» і спонтанною, монолог вимагає жорсткої внутрішньої структури. Тема та ідея визначають структуру (композицію) (наприклад, вступ → основна частина з аргументами → висновок). Мовець повинен використовувати засоби зв'язку (сполучники, вставні слова, логічні переходи) для забезпечення когезії та когерентності, щоб думки не розпадалися на окремі речення, а утворювали єдиний смисловий потік.

Залежність від мовленнєвого завдання: мовленнєве завдання (або комунікативний намір) мовця є домінантою, що керує вибором кожної фрази, якщо завдання – переконати (наприклад, у промові), кожна фраза буде аргументом або доказом, якщо описати (наприклад, у звіті), кожна фраза буде містити дескриптивні деталі. Таким чином, у монолозі кожна структурна одиниця (фраза, речення) функціонально підпорядкована загальній ідеї та завданням, що забезпечує його цілісність⁵.

Цікавими є трактування даного поняття науковцями. Монологічне мовлення (далі ММ) – є усномовленнєвою формою спілкування, що передбачає зв'язне і неперервне висловлювання однієї особи, яке звернене до одного або декількох слухачів, співрозмовників (іноді – до самого себе) (О. Бігич); ММ є результатом внутрішнього мовлення, яке людина використовує для формулювання власних думок (Л. Виготський); ММ це процес послідовного викладу думок, що є результатом підготовленої або імпровізованої діяльності мовця (І. Зимня); ММ це результат свідомого процесу, у якому мовець висловлює свою суб'єктивну думку, організовану в логічно завершений текст (О. Скрипник); ММ це мовлення, в якому говорить одна особа, а інші слухають і сприймають (В. Москалець)⁶.

Поняття «іншомовна компетентність в монологічному мовленні» (далі ІКММ) у науковій літературі розглядається як – здатність людини адекватно та доречно висловлювати свої думки, наміри та бажання у формі розгорнутого мовлення (доповіді, лекції, пояснення) іноземною

⁵ Бігич О. Б. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.

⁶ Рогульська О. О. Теоретичний аналіз сутності іншомовної компетентності у монологічному мовленні та її компонентний склад. Science, Technology and Industry in the Digital Age: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. September 24-26, 2025. Hamburg, Germany. 301–305 p. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/science-technology-and-industry-in-the-digital-age-24-09-25/>

мовою, використовуючи як мовні (слова, граматики), так і позамовні (міміка, жести) засоби виразності (Л. Морська); здатність реалізувати усномовленнєву комунікацію у монологічній формі у життєво важливих для певного віку галузях і ситуаціях та передбачає вміння планувати, здійснювати і коригувати власну комунікативну поведінку під час продукування іншомовного мовлення у різних типах монологічних висловлювань відповідно до конкретної ситуації спілкування (контексту), комунікативного завдання й мовленнєвого наміру (інтенції) та згідно правил спілкування у цільовій національно-культурній спільноті (О. Бігіч); результат мовленнєвої діяльності, в якій відображаються соціокультурні знання, мовні навички та мовленнєві уміння (С. Ніколаєва); вміння створювати висловлювання відповідно до поставленої комунікативної мети, дотримуючись логіки, стилю та мовної правильності. (О. Комар); здатність інтегрувати мовні знання з практичними навичками для створення послідовного і цілеспрямованого висловлювання (Л. Панова); здатність висловлювати думки в послідовному і логічному вигляді, демонструючи адекватний мовний рівень і соціокультурну обізнаність (О. Тарнопольський)⁷.

Дане визначення підкреслює комплексний та діяльнісний характер «іншомовної компетентності у монологічному мовленні». Таким чином, це не лише знання мови, а й стратегічна здатність ефективно та культурно доречно реалізувати комунікативний намір в умовах розгорнутого усного висловлювання.

2. Компонентний склад іншомовної компетентності у монологічному мовленні

Науковці О. Бігіч, Н. Бориско, Г. Борецька, проаналізувавши структуру іншомовної компетентності у монологічному мовленні, визначили такі її компоненти: *знання, уміння, навички та комунікативні здібності*⁸.

Розглянемо їх детельніше. Першим структурним компонентом іншомовної компетентності у монологічному мовленні (далі ІКММ) є *знання*, які в свою чергу поділяються на *декларативні* (знання про

⁷ Рогульська О. О. Теоретичний аналіз сутності іншомовної компетентності у монологічному мовленні та її компонентний склад. Science, Technology and Industry in the Digital Age: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. September 24-26, 2025. Hamburg, Germany. 301–305 p. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/science-technology-and-industry-in-the-digital-age-24-09-25/>

⁸ Бігіч О. Б. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігіч О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.

функції, структуру та мовні особливості різних видів усних висловлювань; невербальні опори, розуміння значення засобів, які супроводжують мовлення, але не є словами (жести, міміка, постава); знання про способи подолання комунікативних труднощів (компенсаторні стратегії), прийоми утримання уваги аудиторії та структурні прийоми (планування, аргументація); значення паралінгвістичних елементів, знання про інтонацію, тембр, гучність, паузи та темп мовлення, які надають емоційного та смислового забарвлення) *та процедурні* (знання поведінки носіїв мовлення, соціокультурних та прагматичних норм спілкування, що дозволяють зробити монолог культурно та ситуативно доречним (наприклад, як починати/завершувати презентацію у цільовій культурі); знання та застосування причинно-наслідкового зв'язку, логічно вибудовувати аргументацію, використовуючи відповідні мовні засоби (наприклад, *therefore, consequently, since*), що є основою для зв'язності (когезії) тексту; знання засобів невербальної комунікації та практичне вміння ефективно використовувати жести, міміку та позу для підсилення, а не суперечності, усного повідомлення тощо).

Декларативні знання є основою, а процедурні знання дозволяють перетворити теорію на практику. Лише інтеграція обох типів знань забезпечує високий рівень іншомовної компетентності у монологічному мовленні.

Наступним компонентом ІКММ є *уміння*, які передбачають правильне використання різних мовленнєвих засобів для донесення своєї думки під час говоріння. Науковці виокремлюють: *загальні уміння* – базові мовленнєві навички, необхідні для розуміння та відтворення інформації (передбачають уміння передавати основний сенс прочитаного або прослуханого у процесі ММ; уміння інтегрувати різні мовленнєві моделі відповідно до поставленої мети, наприклад, поєднати елементи опису та міркування; уміння описувати зображення чи ситуацію); *спеціальні* – більш складні, інтегровані навички, що забезпечують структуру та глибину монологу (уміння поєднувати кілька мовленнєвих зразків у логічну послідовність, дотримуючись певної схеми, наприклад, чітко слідувати плану «теза – аргумент – приклад – висновок»; уміння інтегрувати матеріал суміжних тем для поглиблення основної теми, комбінуючи та змінюючи структуру матеріалу як за змістом, так і за формою; уміння ефективно застосовувати мовний матеріал (лексичний і граматичний) з конкретної теми, розширюючи мовлення відповідно до рівня підготовки); *інтелектуальні* – пов'язані з процесами мислення та самоконтролю (правильність та точність формулювання думок, планування різних висловлювань (складання ментального чи зовнішнього плану), коригування висловлювань (самоконтроль

та внесення виправлень під час мовлення)); *організаційні* – пов’язані з управлінням освітнім процесом та підготовкою до мовленнєвої діяльності (самоорганізовуватися (наприклад, впорядковувати матеріали, виділяти час на підготовку), самостійно навчатися (здатність до автономного поповнення знань та вдосконалення навичок)); *компенсаторні* – критично важливі в умовах реального спілкування, коли виникає дефіцит мовних засобів (передати значення незнайомого слова через синоніми чи пояснення (перифраз), описувати через фізичні властивості та специфічні риси об’єкти, назви яких невідомі; використовувати невербальні засоби спілкування (жести, міміка) для підсилення чи заміни слів; перефразувати думку для спрощення або уточнення, якщо вона була неправильно зрозуміла або сформульована).

Наступним компонентом є *навички: лексичні, фонетичні та граматичні*. навички допомагають мовцю автоматично виконувати мовленнєві операції та краще зосередитися на змісті свого висловлювання. Розвинені *лексичні* (достатній та багатий словниковий запас, здатність добирати точні та доречні слова для розкриття теми, використання синонімів та фразеологізмів для уникнення повторів), *фонетичні* (правильна вимова звуків, дотримання норм наголосу, інтонації, темпу та ритму мовлення) *та граматичні* (правильне використання граматичних структур, часових форм, синтаксичних конструкцій, застосування складніших речень для вираження комплексних ідей).

Ще одним компонентом ІКММ є *комунікативні здібності*, а саме: мотивація до спілкування (прагнення висловлюватися та взаємодіяти з іншими є ключовим для ефективної комунікації); здатність структурувати та логічно організувати мовлення (вміння логічно будувати свої думки, забезпечуючи послідовність висловлювань); підтримувати зв’язність (здатність пам’ятати раніше сказане для підтримки контексту та забезпечення логічного зв’язку між реченнями та висловлюваннями); коригувати свої висловлювання (уміння виявляти та виправляти помилки у власних висловлюваннях під час розмови, а також оцінювати себе з точки зору комунікативної ефективності); дотримуватися норм комунікації (здатність приділяти увагу не лише граматиці та лексиці, а й соціальним нормам, етикету та правилам поведінки у конкретній комунікативній ситуації); використовувати паралінгвістичні засоби та фокусуватися на меті спілкування (використання невербальних елементів, таких як інтонація, жести, міміка, які супроводжують мовлення і впливають на його сприйняття)⁹.

⁹ Бігіч О. Б. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігіч О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.

Отже, зважаючи на все вищесказане, можна зробити висновок, що «іншомовна компетентність у монологічному мовленні (ІКММ) – це здатність реалізувати іншомовну усномовленневу комунікацію у монологічній формі в життєво важливих для певного віку галузях і ситуаціях відповідно до комунікативного завдання та ґрунтується на складній та динамічній взаємодії відповідних умінь, навичок, знань і комунікативних здібностей особистості».

3. Структурні особливості іншомовного монологу

Монолог зазвичай складається з трьох основних частин: вступу (початку), основної частини (середини) та заключної частини (кінцівки). Зміст цих частин може відрізнитися залежно від типу монологу, але загальна структура залишається однаковою, забезпечуючи логічне викладення думки та трансляцію інформації¹⁰.

Розглянемо структуру іншомовного монологу (трикомпонентну модель) (див. табл. 2, 3, 4).

1. Вступ (початок) – вводить слухача або читача в тему монологу, містить певну тезу, яка розвивається, або розкриває причину, що спонукала до мовлення. Функція вступу – встановити контакт та спрямувати увагу аудиторії.

Таблиця 2

Структура іншомовного монологу (вступ)

Елемент	Зміст	Комунікативна мета
Введення в тему	Ознайомлення з предметом мовлення.	Зорієнтувати слухача.
Теза	Ключове твердження, яке буде доводитися або розвиватися.	Сформувати очікування.
Спонування	Розкриття причини, чому ця тема є важливою/актуальною.	Мотивувати аудиторію до слухання.

¹⁰ Рогульська О. О. Структурні особливості англомовного монологу. Modern Science: Research, Economy and Innovation. Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. October 22-24, 2025. Zagreb, Croatia. 218–222 p. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/modern-science-research-economy-and-innovation-22-10-25/>

2. Основна частина (середина) – найрозгорнутіша частина, де висловлюються міркування стосовно певної теми, наводяться докази та пояснення. Це смислове ядро монологу, де розгортається ідея, висловлена у вступі.

Таблиця 3

Структура іншомовного монологу (основна частина)

Елемент	Зміст	Комунікативна мета
Міркування/ Аналіз	Висловлення власних думок та аналіз проблеми.	Розкрити суть теми.
Докази	Факти, приклади, статистика, цитати.	Аргументувати тезу та забезпечити її переконливість.
Пояснення	Деталізація складних моментів та взаємозв'язків.	Забезпечити повне розуміння.

3. Заклучна частина (кінцівка) – підсумовуються висловлені думки, резюмуються ключові моменти та формулюється висновок щодо порушеної проблеми. Функція кінцівки – узагальнити сказане, зафіксувати ключову ідею у свідомості слухача та забезпечити логічне завершення.

Таблиця 4

Структура іншомовного монологу (заклучна частина)

Елемент	Зміст	Комунікативна Мета
Підсумок/Резюме	Стисле повторення ключових моментів (без деталізації).	Звести аргументи воедино.
Висновок	Фінальне твердження або відповідь на проблему, порушену у вступі.	Поставити крапку у висловлюванні.
Заклик до дії (опціонально)	Спонування аудиторії до конкретних кроків чи роздумів.	Підсилити вплив монологу.

Така структура забезпечує цілісність і логічність монологічного висловлювання. Особливе значення у структурі монологу має його тематика, оскільки вона є центральною ідеєю, що забезпечує логічну

цілісність та зв'язок між вступом, основною частиною та висновком, створюючи єдиний, послідовний та змістовний виклад думки¹¹.

4. Основні типи, функції та психологічні особливості монологічних висловлювань

Основними типами монологічних висловлювань є:

– *монолог-розповідь (монолог-оповідь)* – динамічний тип монологічного висловлювання, виклад подій, що можуть бути як суб'єктивними (особистий досвід, історія) або об'єктивними (хроніка, історія предмета), залежно від мети. *(для відображення послідовності дій та причинно-наслідкових зв'язків переважають прості і складнопідрядні речення, у розповіді про сьогодення, рутину, звички – Present Indefinite про минулі події – Past Indefinite, Past Perfect, про майбутні – Future Indefinite)*. До різновидів монологу-розповіді (оповіді) належить *монолог-повідомлення*. *Монолог-повідомлення* – короткий і лаконічний виклад подій або фактів реальної дійсності в інформативній формі *(прості розповідні речення в Present Indefinite (для загальних фактів, актуальних зараз) та Present Perfect (для подій, які відбулися, але мають актуальний зв'язок із сьогоденням))*. Для повідомлення часто характерна часова невизначеність *(важливий сам факт, а не час його настання)*);

– *монолог-опис* – тип монологу, в якому мовець детально описує об'єкт, явище або ситуацію, концентруючись на його зовнішніх (колір, розмір, форма) та внутрішніх (властивості, емоції, враження) ознаках, використовуючи образну мову (епітети, порівняння метафори) для створення живого враження у слухача. У контексті іншомовної компетентності, вміння створювати монолог-опис вимагає гнучкості у використанні прикметників, прислівників та вміння чітко розрізняти часи для фіксації статичних картин *(переважають прості і складносурядні речення; активне використання звороту there is / there are для вказівки на наявність об'єктів або деталей; теперішнього та минулого часів для констатації стану або властивостей: Present Continuous (для опису дії, що відбуваються в момент опису), Present Indefinite (для загальних, постійних властивостей), Past Indefinite (для опису статичної ситуації в минулому))*);

¹¹ Рогульська О. О. Структурні особливості англomовного монологу. Modern Science: Research, Economy and Innovation. Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. October 22-24, 2025. Zagreb, Croatia. 218–222 p. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/modern-science-research-economy-and-innovation-22-10-25/>

– *монолог-роздум (монолог-міркування)* – базується на міркуваннях, які є результатом процесу мислення, під час якого на основі однієї або кількох тез формулюється висновок. Об'єктом роздуму зазвичай виступає проблема, яку необхідно проаналізувати та вирішити, або певна ідея, яку потрібно довести. Це логічний тип висловлювання, де увага зосереджена на причинно-наслідкових зв'язках і процесі мислення. Різновидом монологу-міркування є *монолог-переконання*. Монолог-переконання є прагматично посиленним міркуванням, де логічна аргументація (роздум) використовується як інструмент для досягнення емоційного та вольового впливу на слухача. Переконання, формування певних поглядів або мотивація до дій (*переважають складнопідрядні речення з підрядними причини (тому що, оскільки, завдяки тому, що) і наслідку (так що, в результаті, тому); складнопідрядні речення з підрядними означальними (який, що) і додатковими (що, як, щоб) для деталізації та уточнення тез; інфінітивні звороти для вираження мети, необхідності або наслідку (для того, щоб, з метою, необхідно)*)¹².

У контексті іншомовної компетентності у монологічному мовленні, засвоєння цих правил допомагає студентам точно добирати граматичні часи відповідно до мети висловлювання, що є критичним для якісної нарації та інформування.

Функціонально-сміслові типи монологів майже не існують, оскільки в реальній мовленнєвій практиці спостерігається їхнє змішування (наприклад, в описі можуть зустрічатися елементи роздумів, а в розповіді – деталі опису). Змішування різних типів монологів відбувається через:

– *комунікативну цілісність* – для повного розкриття теми та досягнення комунікативної мети мовцю потрібні різні інструменти (наприклад, щоб міркування було переконливим, воно потребує фактичних описів і прикладів (нарації));

– *гнучкість мовлення* – реальне мовлення є адаптивним, мовець інтуїтивно перемикається між функціонально-смісловими типами, щоб утримати увагу слухача та забезпечити повне розуміння;

– *складність об'єкту* – будь-який складний об'єкт вимагає його опису (як він виглядає), розповіді про його історію (як він виник) та міркування про його значення.

Таким чином, у практиці монолог функціонує як комплексний, інтегрований тип мовлення, де один функціонально-смісловий тип є

¹² Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.

домінантним (основна мета), а інші виконують допоміжну роль. Хоча «чистих» типів майже немає, їхнє теоретичне виокремлення є необхідним для методики навчання іноземних мов, оскільки дозволяє студентам засвоїти структурні та мовні маркери, характерні для кожного типу.

В освітньому процесі монологічне мовлення виконує наступні *комунікативні функції*:

– *інформативну* – повідомлення про об'єкти чи події навколишнього середовища, опис явищ, дій або станів;

– *впливову* – спонування до певних дій або запобігання небажаним діям, формування поглядів, переконання у правильності чи хибності певних ідей або дій;

– *експресивну (емоційно-виразну)* – використання мовлення для передачі емоційного стану мовця, зняття емоційної напруги або демонстрації почуттів;

– *розважальну* – мовлення, спрямоване на розвагу слухачів, (наприклад, театральний виступ чи розповіді або жарти у неформальній бесіді);

– *ритуально-культову* – висловлювання під час релігійних обрядів чи інших ритуалів.

Кожна з цих функцій має свої специфічні мовні засоби, психологічні стимули та мету висловлювання. Наприклад, для інформативної функції важлива чіткість і точність викладу, тоді як для експресивної функції значення мають емоційна забарвленість мови та інтонація¹³.

До психологічних особливостей іншомовного монологічного мовлення належать:

– *односпрямованість* – монологічне мовлення не передбачає безпосередньої відповіді чи вербальної реакції слухача;

– *цілеспрямованість*: мовець має чітку мету, наприклад, переконати, пояснити, розважити, впливати на думки та погляди слухача, прагнучи через монолог змінити його поведінку чи погляди, формуючи у нього конкретні мотиви або спонукаючи до певних дій;

– *зв'язність* – полягає у зв'язності думки, вираженої у композиційно-смысловій єдності тексту як продукту говоріння, та у зв'язності мовлення, яка передбачає володіння засобами міжфразового зв'язку, що робить висловлювання цілісним і неперервним;

– *послідовність та логічність* – проявляється у послідовному та логічному розвитку думки, уточненні, поясненні та обґрунтуванні ідей, що створює цілісну картину висловлювання (дотримуватися логічної

¹³ Бігіч О. Б. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігіч О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Лівіт, 2013. 590 с.

структури монологічного висловлювання достатньо складно, оскільки це пов'язано із напруженою роботою оперативної пам'яті людини);

– *тематичність* – співвіднесеність із будь якою досить загальною темою – макротемою, яка в процесі мовлення може бути розділена на підтеми або мікротеми для більш детального розкриття;

– *контекстуальність* – монологічне мовлення є переважно контекстуальним і розуміється без допомоги екстралінгвістичних засобів, однак, монолог може бути ситуативним (наприклад, спонтанне висловлювання у вигляді розгорнутої репліки – мінімонологу – в діалозі);

– *неперервність* – монологічне висловлювання, як правило, не обмежується однією фразою і триває протягом певного часу, що дає змогу повністю розкрити та завершити висловлену думку;

– *завершеність* – монолог має відносно завершену змістову структуру, яка складається з вступу, основної частини та кінцівки;

– *продуктивність* – кожен монолог є унікальним, оскільки це завжди нова комбінація мовних одиниць, а не просто відтворення завченого тексту (якщо це не цитата);

– *самостійність* – мовець не спирається на вербальну чи ілюстративну підтримку інших, а будує своє висловлювання самостійно;

– *виразність* – через монолог мовець висловлює своє ставлення до обговорюваних подій чи явищ, для підсилення ефекту використовуються не лише слова, а й інтонація, логічні наголоси, міміка та жести¹⁴.

З лінгвістичної точки зору, монологічне мовлення характеризується:

– *складністю та різноманітністю речень* – у монологі використовуються різноманітні синтаксичні конструкції, часто складніші, ніж у діалозі;

– *розгорнутістю та структурною завершеністю речень* – висловлювання є повними, детально розкривають тему та не залежать від миттєвої реакції співрозмовника;

– *використанням експресивних засобів* – мовець активно залучає лексику та синтаксис для вираження емоцій та певного ставлення до висловленого;

– *логічним зв'язком між реченнями* – речення будуються логічно, формуючи чіткий та послідовний виклад думки;

¹⁴ Бігіч О. Б. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігіч О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.

– *контекстуалізацією* – у монологі висвітлюються всі аспекти, весь необхідний контекст, який у діалозі часто розкривається через ситуацію спілкування;

– *використанням засобів міжфразового зв'язку* – забезпечують логічність, послідовність і зв'язність монологічного мовлення. До них належать лексичні й займенникові повтори, сполучники, сполучникові прислівники, адвербалії (прислівники або сполучення іменника з прикметником у ролі обставини місця і часу), артиклі тощо. Наведемо приклади деяких з них:

– *адвербалії часу і послідовності: before, now, then, finally, in the end;*

– *адвербалії причин і наслідку: that's how, so that, firstly, hence, though, since, therefore, as a result of;*

– *словосполучення, які допомагають побудувати висловлювання: почати (to begin with, well, that reminds me), продовжити (by the way, speaking of, bearing in mind) закінчити думку (in conclusion etc.);*

– *вирази, які показують ставлення мовця до проблеми (to my mind, there's no doubt, I believe, I am sure, obviously)*¹⁵.

Розуміння цих функцій, особливостей та типів монологів є ключовим для ефективного формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні студентів ЗВО.

5. Проектна діяльність як ефективний засіб формування ІКММ студентів ЗВО: класифікації, етапи, завдання

Формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні має здійснюватися через добре продуману методичну систему, сприятливі умови навчання, ефективну підсистему вправ для розвитку монологічного мовлення, раціональне використання необхідних навчальних засобів, різноманітні форми роботи студентів на заняттях, а також відповідну структуру занять англійської мови. Одним із ефективних засобів формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні є проектна діяльність. Проектна діяльність може використовуватись з метою навчання основних видів монологів: *розповідь (оповідь), опис, роздум (міркування)*. Важливою умовою для здійснення успішної проектною роботи є розробка *комплексу вправ і завдань*, які виконуються студентами послідовно під час роботи над проектами.

¹⁵ Рогульська О. О. Структурні особливості англійського монологу. Modern Science: Research, Economy and Innovation. Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. October 22-24, 2025. Zagreb, Croatia. 218–222 p.

Метод проєктів був розроблений та запропонований Дж. Дьюї та В. Кілпатріком. Студенти через практичну діяльність, опанували теоретичні знання, необхідні для вирішення конкретного завдання. Згідно з цим методом завдання створюються враховуючи індивідуальні особливості студентів та ґрунтуються виключно на їхніх інтересах. Однією з ключових ідей є усвідомлення студентами важливості знань, які вони здобувають виконуючи проєкт та можливість використання цих знань у майбутньому¹⁶.

У методиці викладання проєктна діяльність вважається одним з методів організації навчально-пізнавальної діяльності, що ґрунтується на взаємодії, співпраці та спільному творчому процесі між викладачем і студентами в ході послідовної практичної діяльності з метою досягнення поставлених цілей. На думку О. Устименко, організація процесу проєктування передбачає використання сукупності проблемних, наукових, дослідницьких, пошукових, інтерактивних та рефлексійних методів¹⁷.

Загалом вчені по-різному трактують дане поняття. Німецький вчений А. Флітнер схарактеризував метод проєктів як систему навчання, гнучку модель організації навчального процесу з акцентом на творчу самореалізацію особистості, розвиток її здібностей у процесі створення нового продукту під контролем викладача [1].

За словами О. Рибіної, метод проєктів є педагогічною технологією, яка спрямована не лише на інтеграцію наявних знань, але й на їх практичне застосування та здобуття нових знань, зокрема через самостійну освітню діяльність. Якщо говорити про проєкт як про педагогічну технологію, то вона включає в себе сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю сутністю. Це є раціональне поєднання теоретичних знань і можливостей їх практичного застосування для розв'язання конкретних проблем дійсності у спільній діяльності.

С. Гончаренко визначає метод проєктів як спосіб організації навчання, у якому знання та навички формуються під час планування і виконання практичних завдань, що реалізуються у формі проєктів.

¹⁶ Рогульська О. О., Магдюк О. В. Використання проєктної методики для формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні студентів ЗВО. *Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference "Research in Science, Technology and Economics"*. Luxembourg, Luxembourg. 2025. 84–87. URL: <https://isu-conference.com/arkhiv/research-in-science-technology-and-economics/>

¹⁷ Устименко О. М. Проєктні технології навчання іноземних мов і культур. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах :колективна монографія. Київ : Ленвіт, 2015. С. 330–334.

За визначенням Н. Кудрявицької, навчальний проєкт є формою навчально-пізнавальної, дослідницької, творчої або ігрової діяльності, яка здійснюється індивідуально, у парах або в групі. Вона має чітко визначену мету, методи та способи діяльності, спрямовані на досягнення спільного результату при вирішенні конкретної проблеми, яка є значущою для учасників проєкту.

Спільним для всіх вищеподаних визначень є те, що метод проєктів розглядається як засіб досягнення навчальних цілей, спрямований на активну самостійну діяльність студентів, яка може бути індивідуальною, груповою чи парною. Цей метод базується на виконанні конкретного завдання, під час якого студенти здобувають корисні знання, вміння та навички з різних галузей знань.

Широке використання методу проєктів підтверджується широким розмаїттям типів проєктів. Вважаємо за доцільне розглянути деякі з них.

Американський професор Е. Колінгс зробила першу спробу класифікації навчальних проєктів, поділивши їх на:

- *Ігрові проєкти* – групові заняття з дітьми, які включають різноманітні ігри, народні танці, драматичні постановки тощо.
- *Експериментальні проєкти* – організація цільових екскурсій для дослідження питань, пов'язаних із природою та суспільним життям.
- *Оповідальні проєкти* – створення розповідей у різних формах: усній, письмовій, художній, вокальній, музичній тощо.
- *Конструктивні проєкти* – спрямовані на створення корисного продукту¹⁸.

Одна з класифікацій включає монопроєкти (пов'язані з одним навчальним предметом) та міждисциплінарні проєкти, прості та складні, відкрито, або приховано керовані вчителем. Кількість учасників також може варіюватися, саме тому проєкти поділяються на індивідуальні та групові (парні). Щодо тривалості виконання проєкти бувають короткочасними (приблизно до 1 місяця), середньої тривалості (від 1 місяця до 6) та довгостроковими (до року).

О. Устименко виокремлює наступні види проєктів: *виробничі, інформаційно-дослідницькі, оглядові, організаційно-ігрові*¹⁹.

¹⁸ Харитонova А. Використання проєктної методики для розвитку монологічного мовлення / А. Харитонova, О. Рогульська. *Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів* : матеріали тез доп. XIII міжнар. наук.-методол. Інтернет-семінару (16 трав. 2024 р.) / Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України; Хмельницький національний ун-т ; за заг. ред Н. М. Бідюк. Київ – Хмельницький : «Термінова поліграфія», 2024. С. 58–60.

Особливий інтерес викликає класифікація проєктів, яка була запропонована Є. Полат. Науковиця виокремлює: *дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні та практично-орієнтовані проєкти*.

Розглянемо більш детально кожен з цих типів проєктів:

– *Дослідницькі проєкти* характеризуються структурою, що відповідає справжнім науковим дослідженням. Ці проєкти сприяють розвитку логіки дослідження, оскільки їхня структура подібна до структури наукових робіт. Такий тип проєктів включає: визначення актуальності теми, формулювання проблеми, предмета та об'єкта дослідження, постановку завдань, вибір методів і джерел інформації, визначення методології та обґрунтування гіпотези, розробку плану та шляхів вирішення проблеми. У процесі роботи також проводиться обговорення результатів у груповій діяльності, оформлюються висновки, узагальнюються результати та визначаються нові проблеми для подальших досліджень.

– *Творчі проєкти* передбачають використання нестандартних підходів до розв'язання проблем, які не мають заздалегідь детально розробленої структури спільної діяльності учасників. Вони розвиваються відповідно до запланованого кінцевого результату, узгоджуються з логікою спільної роботи, прийнятою групою, і враховують інтереси її учасників. Творчі проєкти передбачають досягнення конкретних запланованих результатів і визначених форм їх представлення, таких як вечори, свята, журнали різних форматів, колективні колажі, відеофільми, вебінари тощо. Оформлення результатів таких проєктів потребує ретельно продуманої структури, впровадження інновацій у побудову послідовності дій, а також їх інтерпретацію.

– *Ігрові проєкти* мають відкриту структуру, яка формується під час розвитку проєкту. Учасники виконують певні ролі, залежно від характеру та змісту проєкту, а також особливостей проблеми, яку потрібно вирішити. Ігрові проєкти відтворюють соціальні та ділові взаємини персонажів літературних творів, реальних осіб, героїв кінофільмів і мультфільмів, доповнюючи їх ситуаціями, створеними учасниками проєкту.

– *Інформаційні або ознайомлювальні проєкти* спрямовані на збір інформації про певне явище, ознайомлення учасників з цією інформацією, аналіз та узагальнення фактів для широкої аудиторії. В інформаційних проєктах учасники опрацьовують зібрану інформацію, аналізують її та узагальнюють різноманітні факти й матеріали. Такі

¹⁹ Устименко О. М. Проєктні технології навчання іноземних мов і культур. *Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах* : колективна монографія. Київ : Ленвіт, 2015. С. 330–334.

проекти потребують ретельно спланованої структури, яка може змінюватися в процесі виконання. Вони включають аналіз джерел інформації, обробку даних (узагальнення, зіставлення, висновки), оформлення результатів (у вигляді реферату, доповіді, статті, есе) та презентацію проекту із застосуванням електронних засобів. Інформаційні проекти часто називають ознайомлювально-орієнтовними, і вони нерідко стають складовою частиною дослідницьких проектів.

– *Практично-орієнтовані або прикладні проекти* мають явну спрямованість на результат, який повинен враховувати соціальні інтереси учасників. Вони потребують чіткої структури, що включає діяльність кожного учасника, а також добру організацію та координацію дій. Особливе значення для реалізації такого типу проектів має організація координаційної роботи, яка включає поетапне обговорення та презентацію отриманих результатів, а також визначення можливих способів їх практичного застосування. Проект передбачає розподіл практичних завдань між усіма учасниками із чітким визначенням їхніх функцій²⁰.

Така різноманітність класифікацій проектів свідчить про універсальність проектної методики в навчальному процесі та великий педагогічний потенціал, який вона має. Необхідною умовою для здійснення успішної проектної діяльності є правильна поетапність.

В цілому можна визначити чотири послідовних етапи проектування, які реалізуються покроково: *підготовчий; виконавчий; презентаційний; підсумковий*²¹.

1. *Підготовчий* визначення теми, мети, завдань, гіпотези, формування команди, розподіл ролей, планування ресурсів та термінів планування та організації.

2. *Виконавчий* збір, аналіз, систематизація та обробка інформації; проведення досліджень, експериментів; створення продукту проекту (тексту доповіді, моделі, програми) реалізація та дослідження.

3. *Презентаційний* підготовка доповіді, візуального супроводу (слайди, демонстрації) публічне представлення та захист проекту перед аудиторією. комунікація та захист.

²⁰ Рогульська О. О., Магдюк О. В. Використання проектної методики для формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні студентів ЗВО. Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference “Research in Science, Technology and Economics”. Luxembourg, Luxembourg. 2025. 84–87. URL: <https://isu-conference.com/arkhiv/research-in-science-technology-and-economics/>

²¹ Дроздова В., Рогульська О., Рудніцька К. Особливості використання проектних технологій у процесі дистанційного навчання іноземної мови в ЗВО. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Вип. 1 (48). С. 127–133.

4. Підсумковийсамооцінка та оцінка проєкту, аналіз досягнутих результатів і допущених помилок формулювання висновків щодо ефективності роботи та перспектив подальшого дослідження рефлексія та оцінювання.

В загальному, робота над навчальним проєктом полягає в самостійній (або груповій) діяльності студентів, спрямованій на вирішення проблеми та отримання конкретного практичного чи теоретичного продукту. Робота над проєктом завжди має цілеспрямований характер і відрізняється від традиційного навчання такими особливостями:

– *проблематизація (Problem-Solving)*: все починається з реальної або змодельованої проблеми, яка вимагає дослідження, аналізу та пошуку рішення.

самостійність та автономність: студенти працюють автономно, планують свою діяльність, розподіляють ролі та несуть відповідальність за кінцевий результат. Роль викладача – консультативна.

– *практична значущість*: метою є створення конкретного продукту (доповідь, презентація, модель, звіт, веб-сайт, відео), який має значення не лише для навчання, але й для реального життя чи професійної сфери.

– *інтеграція знань*: проєкт вимагає використання та інтеграції знань і навичок з кількох предметів або аспектів (наприклад, іноземна мова + інформатика + професійні знання).

– *циклічність*: робота проходить через чіткі послідовні етапи (підготовчий, виконавчий, презентаційний, підсумковий), які забезпечують логіку процесу²².

У контексті іншомовної компетентності (зокрема, монологічного мовлення), робота над проєктом створює автентичний контекст, де іноземна мова стає інструментом для дослідження та публічного захисту ідеї.

Найефективнішим проєктом для формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні вважаємо *інформаційно-дослідницький проєкт*, який передбачає систематичне дослідження певної проблеми, збір, аналіз і синтез інформації з різних джерел з подальшою презентацією результатів у формі усного монологічного висловлювання, що сприяє розвитку критичного мислення, навичок самостійної роботи та творчого підходу до вирішення поставлених

²² Рогульська О. О., Магдюк О. В. Використання проєктної методики для формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні студентів ЗВО. Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference "Research in Science, Technology and Economics". Luxembourg, Luxembourg. 2025. 84-87. URL: <https://isu-conference.com/arkhiv/research-in-science-technology-and-economics/>

завдань. Розглянемо етапи *інформаційно-дослідницького проєкту* для формування компетентності у монологічному мовленні детальніше (див. табл. 5).

Таблиця 5

Сутність та етапи інформаційно-дослідницького проєкту для формування компетентності у монологічному мовленні

Етап проєкту	Діяльність студента	Формування компонентів ІКММ
I. Організаційно-підготовчий	Визначення теми, гіпотези та мети. Складання плану роботи.	Знання (декларативні)засвоєння знань про функції, структуру та мовні особливості наукових висловлювань. Уміння (інтелектуальні)розвиток планування різних висловлювань (складання зовнішнього плану презентації). Уміння (організаційні)уміння самоорганізовуватися (впорядковувати матеріали, виділяти час на підготовку). Комунікативні здібностіфокусування на меті спілкування (чітке усвідомлення, що потрібно донести до аудиторії).
II. Пошуково-аналітичний	Пошук, відбір та критичний аналіз іншомовних джерел (тексти, інтерв'ю, статистика).	Уміння (загальні) передавати основний сенс прочитаного/прослуханого іншомовного матеріалу, що є базою для вторинного монологу. Навички (лексичні)накопичення достатнього та багатого словникового запасу за темою дослідження, що усуває дефіцит слів під час говоріння. Навички (граматичні)тренування граматичних навичок через опрацювання складних синтаксичних конструкцій наукового стилю. Уміння (організаційні)уміння самостійно навчатися (автономне поповнення знань).
III. Синтезично-структурний етап (створення тексту)	Обробка даних, структурування матеріалу, написання тексту доповіді/презентації.	Знання (процедурні) практичне застосування причинно-наслідкового зв'язку та використання відповідних мовних засобів (therefore, consequently). Уміння (спеціальні)поєднувати кілька мовленнєвих зразків у логічну послідовність (застосування схеми «теза – аргумент – приклад – висновок»).

		Навички (граматичні)автоматизація використання складніших речень для вираження комплексних ідей. Комунікативні здібностірозвиток здатності структурувати та логічно організовувати мовлення, забезпечуючи послідовність висловлювань.
IV. Презентаційний (монологічний)	Безпосередній захист проєкту перед аудиторією (доповідь) та фаза запитань-відповідей. Це кульмінація, де всі компоненти ІКММ використовуються інтегровано.	Знання (процедурні)реалізація соціокультурних та прагматичних норм (як етикетно почати та завершити доповідь). Навички (фонетичні)дотримання норм наголосу, інтонації, темпу та ритму мовлення, що надає смислового забарвлення. Уміння (компенсаторні)передати значення незнайомого слова через синоніми (перифраз) або використовувати невербальні засоби у режимі реального часу. Уміння (інтелектуальні)коригування висловлювань (самоконтроль та внесення виправлень під час мовлення). Комунікативні здібностімотивація до спілкування, підтримання зв'язності (пам'ятати контекст запитання/відповіді), використання паралінгвістичних засобів для підсилення.

Інформаційно-дослідницький проєкт є одним із найбільш ефективних інструментів для формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні, оскільки він поєднує в собі пошукову та аналітичну роботу з необхідністю публічної презентації результатів.

Розглянемо вправи та завдання за етапами інформаційно-дослідницького проєкту, спрямованих на комплексне формування іншомовної компетентності в монологічному мовленні студентів ЗВО.

1. Підготовчий Етап (Планування та Організація)

Ці вправи фокусуються на інтелектуальних та організаційних уміннях, а також на декларативних знаннях щодо структури монологу.

– *Завдання 1: Мозковий штурм та формулювання теми.*

Мета: розвинути здатність вербалізувати дослідницьку проблему та обґрунтувати актуальність іноземною мовою.

Студенти обговорюють потенційні дослідницькі проблеми іноземною мовою, формулюючи актуальність та мету проєкту (використовуючи фрази типу: *The main goal is to prove/to find out...; The problem lies in...*).

– Завдання 2: «Карта монологу».

Мета: формувати інтелектуальні уміння, закріпити декларативні знання про трикомпонентну структуру монологу-захисту.

Складання трикомпонентної структури майбутнього монологу-захисту: *Introduction (Hook, Thesis, Roadmap), Main Body (Arguments), Conclusion (Summary, Implication)*.

Формування: Декларативні знання про композицію та інтелектуальні уміння планування.

– Завдання 3: Рольове моделювання «Соціокультурний етикет».

Мета: актуалізувати процедурні знання та комунікативні здібності для дотримання соціокультурних та прагматичних норм початку/завершення презентації.

Програвання міні-діалогів/монологів на тему: «Як розпочати/завершити презентацію у цільовій культурі» для тренування процедурних знань і комунікативних здібностей.

II. Виконавчий Етап (пошук та аналіз). Ці вправи направлені на розвиток лексичних та граматичних навичок, а також загальних умінь перетворення інформації.

– Завдання 4: Лексичний фреймінг (термінологічна база).

Мета: розширити лексичні навички за темою проєкту та сформувати базу синонімів для забезпечення багатства і точності мовлення

Пошук та створення глосарію (банк слів) ключових академічних та професійних термінів для теми проєкту, з акцентом на синоніми та фразеологізми для уникнення повторів.

Формування: Лексичні навички.

– Завдання 5: Трансформація інформації.

Мета: розвинути загальні уміння передавати основний сенс прочитаного/прослуханого іншомовного матеріалу, що є основою для створення вторинного монологу.

Студенти читають (або слухають) іншомовний текст із джерела проєкту і усно передають його основний сенс (міні-монолог на 3–4 речення).

Формування: Загальні уміння (передача сенсу) та самостійне навчання (організаційні уміння).

– *Завдання 6: Практика причинно-наслідкового зв'язку.*

Мета: закріпити граматичні навички та процедурні знання у використанні складних синтаксичних конструкцій для вираження логіки міркування.

Створення усної «логічної низки» (3–5 речень), що демонструє причинно-наслідкові зв'язки у темі дослідження, використовуючи адвербалії (*therefore, since, as a result of*).

Формування: Процедурні знання та граматичні навички (складнопідрядні речення).

III. Синтетичний Етап (Структурування Монологу). Ці вправи розвивають спеціальні уміння та здатність до логічної організації мовлення.

– *Завдання 7: Побудова аргументаційного ланцюжка.*

Мета: Навчити студентів створювати чіткий, послідовний аргументаційний блок за схемою, характерною для наукового монологу.

На основі одного з розділів проекту студенти усно (або письмово) будують міркування з п'яти обов'язкових частин:

1. Теза (головне твердження).
2. Обґрунтування (чому це важливо).
3. Доказ (факт) (посилання на дані/цитату).
4. Коментар (пояснення, як доказ підтверджує тезу).
5. Міні-висновок (підсумок цього аргументу).

Формування: спеціальні уміння (поєднання зразків у логічну послідовність), комунікативні здібності (логічне структурування).

– *Завдання 8. «Логічний міст» (причинно-наслідковий зв'язок)*

Мета: автоматизувати використання граматичних та лексичних засобів для вираження причини та наслідку, що є основою міркування.

Студенти отримують два незалежні речення (теза та висновок, або причина та наслідок) зі свого проекту і мають з'єднати їх трьома різними способами, використовуючи складнопідрядні речення та адвербалії (наприклад, *due to, consequently, therefore, since*). *Приклад:* речення 1: “Data shows a significant drop in X”. Речення 2: “We must adjust our primary hypothesis”.

Студент створює: “Since the data shows..., we must adjust...”

Формування: Процедурні знання (застосування причинно-наслідкового зв'язку), граматичні навички (складнопідрядні речення).

– *Завдання 9. Моделювання інтегрованого монологу.*

Мета: формувати спеціальні уміння інтегрувати різні мовленнєві моделі (опис, розповідь, міркування) у єдине зв'язне висловлювання.

Студенти мають поєднати три типи мовлення (наприклад, опис методології, розповідь про хід експерименту, міркування про результати) в єдиний, зв'язний уривок, використовуючи засоби міжфразового зв'язку. Активне використання оціночної лексики (*appropriate, more effective, due to the complexity of*).

Формування: спеціальні уміння (інтеграція моделей), граматичні навички (різноманітність часових форм), лексичні навички (точний добір слів).

– *Завдання 10. Тренування інтонації та темпу.*

Мета: удосконалити фонетичні навички та декларативні знання про паралінгвістику для забезпечення емоційного та смислового забарвлення монологу.

Студенти на основі записаного тексту своєї доповіді тренують правильну інтонацію для виділення ключових слів та дотримання оптимального темпу.

Формування: Фонетичні навички та декларативні знання про паралінгвістику.

Ці завдання перетворюють процес написання проекту на активну мовленнєву практику, де мова використовується не для переказу, а для формулювання власних, складних інтелектуальних висновків.

IV. Презентаційний Етап (Захист та Самокорекція). Це кульмінаційний етап, спрямований на інтеграцію всіх компонентів і розвиток компенсаторних умінь та здібностей.

– *Завдання 11. «Монолог під тиском часу».*

Мета: досягти автоматизації мовленнєвих навичок і розвинути інтелектуальні уміння коригування темпу та змісту у режимі реального часу.

Проведення репетиційного захисту проекту з чітким обмеженням часу (наприклад, 5 хвилин), що вимагає автоматизації мовленнєвих навичок і коригування темпу.

– *Завдання 11. Питання-Відповіді.*

Мета: розвинути компенсаторні уміння (перифраз, використання невербаліки) та комунікативні здібності для імпровізації та підтримки контексту під час дискусії.

Викладач або інші студенти ставлять несподівані, провокаційні запитання. Студент повинен усно відповісти, використовуючи компенсаторні уміння (перифраз, жести) та коригуючи своє висловлювання у відповідь на помилки.

Формування: компенсаторні уміння, інтелектуальні уміння (коригування), комунікативні здібності (використання паралінгвістичних засобів).

– Завдання 12: Самооцінка за відеозаписом.

Мета: сформувати інтелектуальні уміння самоконтролю та коригування через рефлексію, а також закріпити знання про критерії ефективності монологу

Студенти переглядають запис свого захисту, оцінюючи себе за задалегідь визначеними критеріями ІКММ (зв'язність, використання невербаліки, граматична точність).

Формування: інтелектуальні уміння (самоконтроль) та комунікативні здібності (коригування, дотримання норм).

Ця система забезпечує цілісний, діяльнісний підхід до формування ІКММ, перетворюючи теоретичні знання на практичні навички. Для кращого розуміння пропонуємо розглянути табл. 6.

Таблиця 6

Значення етапів інформаційно-дослідницького проєкту у формуванні структурних компонентів іншомовної компетентності у монологічному мовленні (ІКММ)

Етапи проєкту	Призначення	Основний внесок
I. Підготовчий	Закласти когнітивну та організаційну основу. Необхідний для свідомого планування, усвідомлення комунікативної мети та структури майбутнього монологу.	Формування декларативних знань про функції та композицію монологу; інтелектуальних та організаційних умінь (планування, самоконтроль).
II. Виконавчий	Накопичити мовний матеріал та навчитися його трансформувати. Необхідний для розширення словникового запасу і засвоєння граматичних конструкцій, які будуть використовуватися у монологі.	Формування лексичних та граматичних навичок (складні структури), загальних умінь (передача сенсу) та процедурних знань (логічний зв'язок).
III. Синтетичний	Структурувати матеріал та сформувати логічну зв'язність. Необхідний для перетворення сирової інформації на цілісний, логічний текст-монолог, що відповідає вимогам аргументації.	Формування спеціальних умінь (побудова аргументаційних ланцюжків, інтеграція функціонально-сміслових типів мовлення), комунікативних здібностей (логічна організація) та процедурних знань (когезія).

IV. Презентаційний	Інтегрувати всі компоненти ІКММ в автентичній ситуації. Необхідний для автоматизації мовленнєвих операцій, тренування імпровізації та подолання комунікативних труднощів у режимі реального часу.	Формує фонетичні навички, компенсаторні уміння (перифраз, жести), інтелектуальні уміння (самокоригування) та комунікативні здібності (впевненість, дотримання етикету).
-----------------------	---	---

Відтак, поетапне проектування забезпечує системний підхід, де кожен етап є фундаментом для наступного, гарантуючи, що до моменту захисту (презентаційний етап) студент володіє не лише мовними навичками, але й знаннями про структуру та уміннями ефективно їх використовувати.

6. Труднощі використання проектної діяльності для формування ІКММ студентів ЗВО

Будь-який розвиток і успіх неможливі без викликів та труднощів, що виникають у процесі роботи над проектами. О. Устименко у своїй науковій праці «Труднощі використання проектної технології навчання іноземних мов» окреслила низку проблем, які можуть виникати при впровадженні проектної методики, а саме:

- *організаційні* – виникають протягом організації проекту та передбачають врахування наступних аспектів: тема або тематична галузь майбутнього проекту; формат кінцевого продукту, який студенти презентуватимуть на завершальному етапі проекту; практичні, розвивальні, освітні та виховні цілі, які повинні бути реалізовані під час проектної діяльності; мовний та мовленнєвий матеріал; вправи та завдання; форми та способи контролю/оцінювання;

- *поточного моніторингу* – передбачають контроль за виконанням проекту: консультації та спостереження за веденням проектної діяльності; належну якість оцінювання, тобто пошук найдостовірніших способів оцінювання роботи студентів;

- *вживання рідної мови* – у творчому процесі проектної роботи англійською мовою, на жаль, повністю уникнути рідної мови неможливо, але варто заздалегідь домовитися зі студентами про умови спілкування;

- *психологічні* – залежать не від викладача, а від студента, та передбачають незацікавленість у виконанні проекту; небажання

працювати в групах тощо. Для усунення слід обирати цікаві завдання та враховувати індивідуальні особливості студентів²³.

До наведених вище труднощів вважаємо за необхідне додати наступні:

методичні та ресурсні:

– труднощі з інтеграцією проекту в освітній процес, з плануванням достатньої кількості навчального часу для повноцінної роботи над проектом (особливо в умовах обмеженого аудиторного часу в ЗВО);

– труднощі з доступом до автентичних ресурсів, проблеми із забезпеченням студентів актуальними іншомовними матеріалами (наукові статті, інтерв'ю, спеціалізовані джерела) для проведення якісного дослідження, особливо для вузькоспеціалізованих тем;

– труднощі з технологічним забезпеченням, необхідність у адекватному технічному обладнанні (комп'ютери, стабільний Інтернет, програмне забезпечення для монтажу/дизайну) для створення якісного кінцевого продукту проекту.

оцінювання та контролю:

– труднощі об'єктивного індивідуального оцінювання, складність об'єктивного вимірювання внеску кожного студента в груповому проекті, а також розмежування оцінки за мовний аспект (ІКММ) та змістовний (фаховий) аспект;

– труднощі оцінювання компенсаторних умінь, складність валідної оцінки використання студентами компенсаторних стратегій та їхньої здатності до імпровізації під час захисту;

– труднощі стандартизації критеріїв, потреба у розробці чітких, багатоаспектних критеріїв оцінювання, які мають бути зрозумілі студентам і охоплювати всі компоненти ІКММ (граматика, лексика, зв'язність, логіка, невербаліка).

кваліфікація викладача:

– недостатня підготовка викладача до ролі фасилітатора, труднощі з переходом від ролі «джерела знань» до ролі консультанта/координатора, який лише спрямовує роботу, а не виконує її за студентів;

– складність управління груповою динамікою, викладач має бути готовий до розв'язання конфліктів у групах, роботи з різними рівнями підготовки студентів та забезпечення рівномірного навантаження.

²³ Устименко О. М. Труднощі використання проектної технології навчання іноземних мов. Матеріали міжнародного науково-практичного семінару «Проектна діяльність як інструмент дослідження, навчання та інновацій». Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2016. С.102–104.

ВИСНОВКИ

Отже, проекти є важливим засобом для формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні, оскільки вони сприяють практичному застосуванню мовних знань, удосконалюють граматичні, лексичні та фонетичні навички студентів; допомагають чітко формулювати думки, аргументувати свої погляди; сприяють розвитку структурованості мовлення, оскільки вимагають логічної організації викладу, що включає вступ, основну частину та висновок, заохочують студентів до творчості, дозволяють експериментувати з формою подачі інформації, стилістичними засобами та презентаційними техніками, що робить мовлення яскравим і виразним; допомагають долати страх перед публічним виступом, покращити вимову, інтонацію та навчитися впевнено висловлювати свої думки перед аудиторією, інтегрують міжпредметні знання, розширюють кругозір і збагачують зміст мовлення; розвивають самостійність, навчають студентів планувати й реалізовувати свої ідеї. Усі ці аспекти роблять проекти ефективним інструментом для формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні, поєднуючи мовленнєву практику, творчість і комунікативні навички, а завдяки актуальним і цікавим темам проектна діяльність підвищує мотивацію до використання іноземної мови, стимулюючи студентів до активної участі.

Перспективами подальших досліджень є експериментальна перевірка ефективності впроваджених вправ для формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні студентів ЗВО з використанням проектної діяльності на заняттях з іноземної мови.

АНОТАЦІЯ

Формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні (ІКММ) студентів закладів вищої освіти (ЗВО) через проектну діяльність є комплексним, діяльнісним і цілеспрямованим процесом. Проектна технологія створює автентичні умови спілкування, де іноземна мова стає інструментом для вирішення реальних дослідницьких або практичних завдань.

У дослідженні здійснено теоретичний аналіз сутності іншомовної компетентності у монологічному мовленні та уточнено її компонентний склад; розкрито структурні особливості іншомовного монологу; окреслено основні типи, функції та психологічні особливості монологічних висловлювань; розглянуто проектну діяльність як ефективний засіб формування ІКММ студентів ЗВО; визначено труднощі використання проектної діяльності для формування ІКММ студентів ЗВО.

Література

1. Бігіч О. Б. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігіч О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
2. Дроздова В., Рогульська О., Рудніцька К. Особливості використання проектних технологій у процесі дистанційного навчання іноземної мови в ЗВО. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Вип. 1 (48). С. 127–133.
3. Калмикова Л. О. Психологія мовлення і психолінгвістика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Калмикова Л. О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М., Харченко Н. В.; За заг. ред. Л. О. Калмикової. Київ : Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, в-во «Фенікс», 2008. 245 с.
4. Комар О. А. Методика навчання іноземної мови: Лекційний курс з практикумом / укл.: О. А. Комар, Л. М. Байдюк. Умань, 2019. 96 с.
5. Лукіна Л. Р. Методика навчання польської мови: навч.-метод. посіб./ МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. Л. Р. Лукіна. Умань : Візаві, 2023. 140 с.
6. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.
7. Рогульська О. О., Магдюк О. В. Використання проектною методикою для формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні студентів ЗВО. *Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference “Research in Science, Technology and Economics”*. Luxembourg, Luxembourg. 2025. 84–87. URL: <https://isu-conference.com/arkhiv/research-in-science-technology-and-economics/>
8. Рогульська О. Метод проектів як ефективна технологія навчання у ЗВО. *Proceedings of the XXIV International Scientific and Practical Conference*. Varna, Bulgaria. 2023. P. 230–233.
9. Рогульська О. О. Структурні особливості англомовного монологу. *Modern Science: Research, Economy and Innovation. Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity*. October 22–24, 2025. Zagreb, Croatia. 218–222 p. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/modern-science-research-economy-and-innovation-22-10-25/>
10. Рогульська О. О. Теоретичний аналіз сутності іншомовної компетентності у монологічному мовленні та її компонентний склад. *Science, Technology and Industry in the Digital Age: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 1st International Scientific and Practical*

Conference. International Scientific Unity. September 24–26, 2025. Hamburg, Germany. 301–305 p. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/science-technology-and-industry-in-the-digital-age-24-09-25/>

11. Тарнопольський О. Б. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник / О. Б. Тарнопольський, М. Р. Кабанова. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.

12. Устименко О. М. Проектні технології навчання іноземних мов і культур. *Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах :колективна монографія.* Київ : Ленвіт, 2015. С. 330–334.

13. Устименко О. М. Труднощі використання проектної технології навчання іноземних мов. *Матеріали міжнародного науково-практичного семінару «Проектна діяльність як інструмент дослідження, навчання та інновацій».* Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2016. С.102–104.

14. Харитонова А. Використання проектної методики для розвитку монологічного мовлення / А. Харитонова, О. Рогульська // *Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів : матеріали тез доп. XIII міжнар. наук.-методол. Інтернет-семінару* (16 трав. 2024 р.) / Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; Хмельницький національний ун-т ; за заг. ред Н. М. Бідюк. Київ – Хмельницький : «Термінова поліграфія», 2024. С. 58–60.

15. Харитонова А. Я. Формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні учнів 11-х класів з використанням інформаційно-дослідницьких проектів на матеріалі вивчення теми «Природа і довкілля» : кваліфікаційна робота магістра : 014.02 Середня освіта. Мова і зарубіжна література (англійська) / А. Я. Харитонова ; Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький, 2024. – 100 с.

16. Холод І. В. Методика викладання англійської мови : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І. В. Холод. Умань : Візаві, 2018. 65 с.

Information about the author:

Rogulska Oxana Oleksandrivna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor,

Full Professor at the Department of Foreign Language Education and Intercultural Communication,

Khmelnytskyi National University

11, Instyutaska Str., Khmelnytskyi, 29016, Ukraine